

ÁLLATOK VÉDELME.

A kolozsvári Állatvédő-Egyesület havi közlönye.

Szerkeszti:

ÉBER ERNŐ.

Kéziratok a szerkesztő nevére

Deák Ferencz-utca II. sz.

kéretnek.

Előfizetések és pénzküldemények az egyesület pénztárosa Virányi István úr (Kossuth u. 9. sz.) czimére intézendők.

Tagoknak tagsági díj fejében jár.

Előfizetési ár

Egész évre	— — —	2 kor.	— fill.
Fél évre	— — —	1 kor.	— fill.
Számonként	— — —	— kor.	20 fill.

VII. évfolyam. Kolozsvár, 1902. november.

9. szám.

TARTALOM: Adatok az állatok szellemi világából. *Krenedits Ferencz.* — Az első vadászat benyomásai. *V. T.* — Állataink a népiegéndákban. — Szicíliai közmondások. *M. P.* — *Állatvédelem és állatvilág:* Követendő példa. — A madarak életkora. — Postagalambok orvosi szolgáltatásra. — Madarakat védő gyermekliga. — Alvó állatok. — A lópecsenye. — Igavonó krokodilpusok.

Adatok az állatok szellemi világából.

Közlő: *Krenedits Ferencz.*

Ókkal-móddal még természeti ösztönüket is levétkezik egyes állatok:

Két a házas-élet hajójából künn rekedt kisasszonynak volt egy „Mirza“ névre halgató elkényeztetett macskája, a melyik nagy szégyent hozott ősei fejére, a mennyiben megengedte a kanári madárnak, hogy a fejére szállva csattogja el dalát . . . egy izben pedig midőn a dióval feltámasztott cserép alatt kelep-czébe került egeret az orra előtt kieresztették: Mirza annyira megrémült, hogy két ablakon keresztül kiugrott az utcára.

Tudva lévő dolog, hogy a kutya és a macska egymásnak igen nagy ellenségei, érdekes tehát megemlékezni arról a kutyáról, a melyet gazdája maga elé parancsolva, a gyűlölt macskát ölébe vette és egy beszéd kíséretében figyelmébe ajánlotta kutyájának a macskát s megmondta annak, hogy baj lesz belőle, ha a házi békét megbontja, mert a macska is ép oly jogokkal rendelkezik, mint ő . . . a kutya eleintén reszketett az irigységtől, de mikor tapasztalta, hogy ura nemcsak a macskát, ha-

nem őtet is megsimogatja: nyugodtabb lett és mintegy annak feléül, hogy a tanítást megértette — nyalogatni kezdte a macskát . . . a béke ezzel meg volt kötve, a kutya ettől fogva a macska jogait is elismerte és még azt is megengedte, hogy a macska ráfeküdjék.

Még érdekesebb dolgot beszélnek egy pincsi-kutyáról, mely egy macska-kölyket nevelt föl és csak az nem ment a fejébe, ha az örökbe fogadott czicza az orra előtt mászott föl a fára.

Megható történeteket beszélnek azon ragaszkodásról, melylyel a lovak gazdáik iránt viseltetnek:

Nagy Sándor »Bucefalus« nevű lováról maradt fenn, hogy: ha a disz-leplet és gazdája nyergét tették rá: csakis világ-hódító urát tűrte meg a hátán . . . egyébkor lovásza is ráülhetett.

Wesselényi Miklósnak volt egy arabs lova, mely azon idő alatt, a mig gazdája a kufsteini börtönben synylődött, senkit sem hagyott magára felülni . . . midőn három évi rabság után Wesselényi zsisbói várába visszatért: hangjának hallatára lova elkezdett nyeríteni és oly megnyilatkozó örömmel fogadta istállójába bement urát, hogy a vas-természetű ember, ellágyultan lova nyakába borult és sirt . . . University Library Cluj

A kutyák ébersége mellett gyakran szerepét játszik a kíváncsiság. Nevetséges eset, ha egy bogár a kutya előtt elszalad; tulajdonképpen a kutya fél egy kissé ettől az apró lénytől, nehogy valamikép az orrába menjen, de a kíváncsiság annyira viszi, hogy mégis csak megszagolja. Hasonlókép viselkedik a towarepülő szappan-buborék láttára; nagyon érdeklődik iránta, de nem tudja felfogni, hogy vajjon él-e az, vagy nem? . . . Nógatás után legyőzve bizalmatlanságát, vigyázva közeledik és a szappan-buborékot talpával érinti. Mire a buborék természetesen szétpattan, erre ugyancsak meglepődik és keresi, hogy hova lett.

A tehenek kíváncsiságáról is szól egy eset: „Egy festő vázlatkönyvét maga előtt tartván, rajzolt, a legelésző tehenek mind közelebb jöttek hozzá s körülfogva őt, előre nyujtott nyakkal kíváncsian a papirosra bámultak.“

Hogy az állat nemcsak tanítás útján képezhető, hanem, hogy van természetes esze is, arra nézve érdemes felemlíteni azt a nehezen fékezhető bikát, a melyiknek vaskarikát húztak az orrába. Ezen karikán egy vasláncz függött, melynek végébe megint egy négy hüvelyk átmérőjű vaskarika volt illesztve. A bika legelés alkalmával ezen lánczot magával czipelte, mely oly

hosszu volt, hogy annak egy részét a földön hurczolta. Ilyképen természetesen gyakran megtörtént, hogy az állat nem a lánczra, hanem a fűre ügyelvén, véletlenül a lánczra rálépett, s ilyenkor fejét felemelvén nagy fájdalmat kelle kiállania. A szegény bika, hogy ezt kikerülje, egyik szarvát a láncznak a földön hurczolódkarikájába öltötte és azt felemelvén, fejét addig rázta, míg a karika a szarv tővére le nem esett; és ily módon le nem érvén a földre a láncz, őt a járásban többé nem akadályozta.

Plinius megemlékezik egy elefántról, mely hazája nyelvét értette és ha megszokott dolgot parancsoltak neki, azt hiven teljesítette, de ha tengerre kellett szállnia, addig nem lehetett őt rábírní, hogy a hajóra szálljon, míg ura meg nem ígérte neki, hogy vissza is hozza.

Plutarch írja egy szelidített elefántról, hogy ujonnan fel fogadott ápolója, a megszokott árpa-adagnak felét elvonta róle . . . egy etetésnél, midőn gazdája jelen volt, az ápoló egész adag árpát adott az elefántnak . . . erre az okos állat, az adag felét kiöntötte és nagyot sóhajtvá urára nézett: ekként árulva el ápolója tolvajságát.

Ismeretes a majom utánzási képessége: egyes közönséges dolgot minden «móríka» nélkül megtesz; mikor azonban valami szokatlan dolgot lát, a foglalkozás meglepi s a szó-szoros értelmében gondolkodóba látszik esni a felett, hogy hogyan s mikép? . . . Egy megfigyelő írja majmáról, hogy midőn csíllagászati eszközével foglalatoskodott előtte, akkor a földről a szekrényre ugrott s mély gondolatokba látszott mertülni, sőt kezét álla alá támasztva, vagy mutató-ujját ajkára bigygyesztve, szorgosan figyelt.

Sok csoda-állatot lehet látni a czirkuszokban és orpheumokban, számoló pony-lovakat, csárdást tánczó és saltó-mortalézó kutyákat, pipázó fókákat, lövöldöző majmokat, karikákon keresztül ugráló kecskéket, söröző szamarat és két lábon járó disznót, de általában az elefántot tartják a legnagyobb állat-művésznek: már Aristoteles írja, hogy az elefánt mindent megtanul, ormányával ír, két lábon tánczol, térdet-fejet hajt, kővel célba dob . . . a királyt köszönti és a koszorut annak adja, a kinek parancsolják.

Pausanius megemlékezik egy czirkusz-lóról, mely valahányszor győzedelmeskedett, a játékmesterhez futott s hízelkedve dicsekedett diadaláról.

Nagy hálaérzettel viseltetnek némely állatok jótevőik iránt. Androklusról maradt fenn, hogy egyszer egy oroszlán lábából töviset húzott ki... Később midőn a római tribün által oroszlán-ketreczbe vettetett: fölismerte jótevőjét az oroszlán s meghagyta életét.

Plutarch megemlékezik egy elefántról, a mely oly hálával viseltetett a vele sok jót tevő asszony iránt, hogy ha meglátta: azzal kedveskedett neki, hogy almát szakított a fáról és feleje nyújtva, ormányával megsimogatta őt.

Igen hálás a majorság is, a vele tett jóért: egy vigyázatlan fekete tyuk kitörte a lábát, asszonykája gyógykezelés alá vette a kis sebesültet... Arnikával bekente a törött lábát és sinek közé gipszbe kötötte... a nagy betegnek egy ládába jó fekhelyet készített: melléje friss vizet és eleséget tett... Két hét leforgása alatt a tyuk a klinikáról elbocsátást nyert... a távozásról a tyuk mit sem akart tudni, állandóan ládája után sirt, mindig jótevője körül settenkedett, a vállára repült, a ruhája szélét csipkedte és társaitól egészen különválva élt.

Az eb felismeri ura gyilkosát és ha vallatják, elárulja azt: már Plutarch említi, hogy egy eb — meggyilkolt ura holttestét három napig őrizte, később a hadiszemlén felismerve a gyilkost, tépte-marta, mi gyanút keltett s a haditörvényszék kivallatá vele bűnét.

Alig van kíváncsibb állat, mint a pudli-kulya és a kecske. Ha egy nyáj kecskét a városon vagy falun keresztül hajtának, úgy az egyik is, másik is, be-bemegy a házba, körülnéz, minden aggodalom nélkül hagyja társait tovább vonulni. Kíváncsian lép elő lábával a lépcsőfokra, vagy minden megmászható tárgyra, sőt van eset, hogy az emeletre is felbandukol. Tschudi a kíváncsiságot a szeszélyesség mellett sorolja fel, mint kiváló jellemvonását a kecskének, és erre nézve a következő esetet említi: „Egy angol fatörzsre ült s gondolataiban elmélyedve, elszenderült, — ezt a közelben kószáló kecske észrevéve, kíváncsian közeleg, s az alvónak bobiskoló fejét kihívásnak vélvén, állásba helyezkedik, megnézi a távolságot és hatalmasan neki ront szarvaival a szabad Albion szerencsétlen fiának, ez rögtön káromkodva s lábait égnek meresztve elterült a földön. A győzelmes bak elcsodálkozva a brittfejnék oly gyenge ellenállási képessége felett, lábát erre a fatörzsre téve, kíváncsian nézte lármázó és hodonázó áldozatát.”

Ép oly kíváncsiak a zergék, ezek szintugy hagyják rászedetni magukat, akárcsak a gazelák és vadkecskék: ha valahova egy feltűnő s idegenszerű tárgyat felállítanak, ami az ő kíváncsiságukat felkölteni képes, úgy annyira elmerülnek annak nézésében, hogy a kelepczét nem veszik észre.

A félnék őz és a vadszarvas is megszelidíthetők. Kezes őzikét nemcsak Genovéváról szóló gyermekmeséből ismerünk, de nem egy portán és erdeilak környékén még ma is láthatunk; a történelem pedig azt mondja, hogy Heliogabalus római császár kocsjá elé szarvasok voltak fogva... Egyik lengyel király hirtőjét nyolcz szarvas húzta... Bakács Tamás esztergomi érsek hat szelidített szarvassal vonult be Rómába... Egyik Eszterházy herczegnek is volt szarvas-fogata... A már teljes kivészésnek indult bölény — melynek vadászata régente a legnagyobb izgalommal járt, szintén megszelidíthető volt: Gróf Lázár Ferencz a gyergyói erdőségben fogva s megszelidített bölényektől vont kocsin vonult be az 1740-iki szebeni országgyűlésre..

Azt írják a sasról, hogy még a szarvast is megmeri támadni, ilyenkor azonban előbb erős tollú szárnyait megfürdeti a porba, midőn aztán a szarvassal harczra kél, szárnyaival szemébe csapva, a porral megvakítja azt... az ekként megnyomortott szegény állat, a nagy kősziklák és sűrű bokrok között saját vesztébe rohan s összetörve magát, a fortélyos sas martaléka lesz.

Egy szelid szarka reggelenként felkereste a gyermekek játékhelyét, hogy azok incselkedéseit láthassa, — miközben tetzésének ide-oda ugrálással és csattogással adott kifejezést.

Egy bádeni faluban, valahányszor a kisbíró dobbal a piacon megjelent, hogy valami rendeletet, vagy tudósítást közhírré tegyen, a pataknál fürdő libanyájából egy kivált s a hallgatók közé szegődve, előre nyujtott fejjel mindaddig ott áldogált, míg a hirdetés tartott. Mire aztán a kikiáltót a legközelebbi utczáig követte. Ha megállt és jobolni kezdett, ismét a figyelők közé sorakozott ő is, így követte fáradhatatlanul mindvégig, míg a kikiáltó utját be nem fejezte, s csak azután kereste fel társait a pataknál. Ezen szokását — amint a megfigyelő mondja — hónapokon át folytatta.

Az első vadászat benyomásai.

Mély völgybe kerültem a hajtáskor. Egy bokor mögé kuporodva leskelődtem. A hátam mögött levő dombról régen kiirtották az erdőt; fele már szántás, a másik felén még álldogál egy-egy alacsony, korhadt fatönk. A korhadás, pusztulás olyan fantasztikus külsőt kölcsönzött ezeknek a fatömböknek. Némelyiken a lehámlófélben levő kéreg sajátságos színe, alakja; a másikon a kiálló bütykök, göbök furcsa elhelyezkedése; ismét máson a bemélyedések, lyukak különös sora hívja fel a képzeletet élénk munkára. Mindmegannyi incselkedő gnom; ez ijesztő mogorván, amaz komoly, parancsoló büszkeséggel, emez meg épen vigyorogva, gyúnyolódva reám mereszti szemeit a fehér kalap alól, amelyet hóból rakott a tél a fejére.

Már puskáznak. Az előttem levő sűrű bokrok, cserjék között zörgést hallok. Egy nyul csörtet felem, a fejét már látom, egyenesen nekem tart. Elő a puskával! Ámde az időt elbáméskozva a töltést a tasakomban hagytam. A nyul már a hátam mögötti szántáson vágat keresztül. Eldördül a fegyver, de a nyul fut irgalmatlanul tova. Fut, csakhogy futása kissé különös. Fegyveremet szorítva nézek utána. A szegény állat három lábán cseletve-botolva bukducsol; még látom, amikor elterül a földön s mozdulatlan marad.

Ügyetlen ember ez az én balszomszédom. Kegyetlenség ily rosszul lőni!

A történet végre a puszkába kerül. Körülöttem semmi nesz, csak a domb tulsó oldalán ropognak a puskák. Szemem majd kidülled az erős nézésben. Egyszerre mozgást veszek észre a cserjék között. Hát, csodás valóság! egy róka. Távolabb van, semhogy megölhetném. Milyen szép, kifejlett állat! Oly óvatosan, kimérten szedegeti láoait, mintha tüskék között járna. Szép, hosszú tarka széles sávként vonul nyomában. Olyan hajlékony mindene, olyan könnyed a magatartása. A tuloldalról fel-felhangzó puskaropogás nem készíti sebesebb futásra, nem téríti el irányából. Mint akinek megvan már a sikerhez vezető megmásíthatatlan terve, oly határozottan siklik odébb. Nem néz se jobbra, se balra, ról tudja, hogy hol hagyta a veszélyt.

Elfog a nyugtalanság, hátha lelőhetném. Utána lövök. Mire eloszlik a löporfüst, a ravasz kópénak se hire, se hamva. A hajtásnak nemsokára vége. Az én soromon egyre sűrűbb a tüzelés.

Rettentő hajsza fejlődik ki. Az ijedt tapsi-fülesek, ha eddig lapítottak is, most már kénytelenek tűzbe menni. Jobbról-balról ugrálnak elő s kétségbeesetten menekülnek az erdőből ki a szántásra. Néha két vadász vesz célba egy nyulat s az üldözött mégis kikerüli a gyilkos söréteket. Amott az egyik elhibázta a lövést, a másik vadász rögtön a segítségére siet s az életéért remegő füles nagyot botlik, azután ellapul. Jobb szomszédom szakadatlanul pocskolja drága töltéseit. Ideges, kapkodó ember, minék jön az ilyen vadászni!

Balra tőle az erdő szélén néhány fiatal fenyőfa áll. Egy merész füles erre akar menekülni. Kíront, de mikor engem megpillant, ijedten visszahököl s hátsó lábaira ereszkedik. Egy pillanat az egész s már ott nyargal eszeveszetten a hófölte szántáson. Az orra elé pörkölök, nagyot vág képeken a puska s a füstöt nem látom, hogy mi történt. Mikor eloszlík a füst, hiába keresik szemeim a nyulat, nincs sehol. El kellett esnie.

A hajtást már befejezték. A vadászok mind oda gyülekeznek a völgy aljába. Én a meglőttnek tartott nyul után megyek s néhány lépésnyi távolságra meg is lelem. Giz-gaz között elnyújtott testtel, merev szemekkel feküdt ott a véresre festett hóban.

Sajátságos érzés fogott el: a szánalom és önvád keserű keveréke. Éreztem én már ezt egyszer. Egyedül jártam kint a fenyvesben, puska volt a vállamon. A hosszú kóborlás alatt különféle fajta növényt gyűjtöttem. A kezdődő alkony az erdő szélén talált. Hazafelé vevém utamat, épen egy fiatal fenyő karcsu derekát vettem célba, amikor a közeli fenyők egyikére egy kicsiny madárka szállott. Elkezdett csicseregni, majd édes-busdalba fogott, talán első szerelmi dala volt. Hogy épen elriaszszam, feléje lőttem s a bolond fegyver talált.

Jaj de megsajnáltam az ártatlan kis dalost! Hogy hibámat legalább valahogy jóvátegyem, egy hirtelen ásott sirba tettem a még meleg parányi testet. S mint aki bűnét rejtette el, nyugtalan lelkiismerettel siettem ki az erdőből. Nem szólottam senkinek erről az esetről azóta.

Szakasztott az az érzés, az a szánakozás vett hatalmába most is. Ki tudja, meddig busukam volna ott, ha az összegyűlt vadászok fel-felharsanó vig kaczagása nem figyelmeztet az élet realisabb felfogására.

Több hajtás ment végbe annélkül, hogy fegyveremet igénybe vettem volna. Nem jött a vad felém. Negyven körül járt már

a lőtt nyulak száma s néhány róka is akadt ezek mellé, amikor az utolsó hajtás következett.

Ez volt a leghevesebb csata. Rettentően puskáztak a vadászok. Egyre-másra hullott a sok nyul. A hajtók egy könyörtelenül összelőtt rókát fogtak; Szegény állat csak úgy vánszorogott törött csontjaival; az üldözők dühe elől többé nem menekülhetett el s ezek nagy lelki gyönyörűséggel fogtak a kinjában vonagló, tehetetlen állat ütlegeléséhez. Egyhamar kiszenvedett, de a visszataszító kegyetlenségnek ezt a rút képét nem oly könnyű egyhamar kitörölnöm emlékezetemből.

A vadászatnak vége lett. Többen egy megsebzett nyúlnak a keresésére indultak, én is utánuk kullogtam. A hóba véres nyomok mutatták a menekülő állat útját. A véres vonal itt-ott kiszélesedett s valóságos vértócsává nőtt. Ezek a vértócsák azokat a helyeket jelölték, a hol az ijedelemtől és kinoktól meggyötört vad meg-megpihent, hogy majd folytathassa kétségbeesett futását. Néhol a véres nyomok hóvizzel telt apró medenczéhez vezettek; ezek körül a vércseppektől tarka hó valósággal össze-vissza volt túrva. Bizony vergődhetett itt! Talán természetes ösztöne vitte a vízhez, hogy ott kimoshassa égető sebeit.

A dombtetőre értünk. Néhány kopasz fa állott mindössze rajta s e fák egyike alatt ott gubbasztott a sok vérvesztésigől ellankadt állat. A hajtók fiatalabbjai megakarták kerülni; észrevette szándékukat s futásnak eredt, ámde minduntalan meg kellett állnia. Két vadász már megközelítette. Három lövést kitűdött kerülni, a negyedikre megroppantak hátsó lábai s úgy látszott, hogy nem bírja tovább. De újból felpattant s nagynehezen tova menekült.

Nem nézem tovább. Visszafelé fordultam. A domb lábánál voltam már, amikor ismét eldőrdült a fegyver. S én azon a vonalon, ahol a föld az éggel érintkezni látszik, a domb gerincvonalán, egy kétségbeesetten küzködő állatot láttam. Még ekkor is hányta-vetette testét, törött labainak nem vehetvén hasznát, fejével, nyakával igyekezett előre, de mindhiába....

* * *

Hosszu, terített asztalnál vigan lakmároznak Nimród fiai. Cseng, ürül a teit pohár. Fűzik-tűzik a vidám beszédet; tán soha sem lesz vége a vigadozásnak. Odakint az erdőn pedig szomorú csend honol....

Szicíliai közmondások.

A mint a szicíliai költészet legjobb erejét a természet mindennapi működéséből meríti, úgy a közmondások tulnyomó és jelentékeny része a természet hű megfigyeléséből ered. Ezen nem szabad csodálkoznunk, hiszen a lakosság több mint háromnegyed része mezőgazdaságból és állattenyésztésből él, tehát olyan foglalkozást űz, a mely a természet folytonos megfigyelésére kényszerít.

Az állatokkal való együttlét által azoknak minden sajátosságát, gyengeségét és előnyét kiismerik, a melyeket azután megint a szomszédoknál vagy rokonoknál fölismernek. Ezekre vonatkoznak:

»A melyik ökör nem akar szántani, azt a vágóhidra viszik. Nagy tehénnek nincsen mindig nagy bornya. A ki magát birkának mutatja, azt felfalja a farkas. Elég szamar van rövid füllel. Inkább nyul, mint disznó (t. i. inkább szegény és szabad, mint gazdag és rabszolga.)«

Végre némileg a német közmondásokra emlékeztet ez:

»Mindig szép tisztán, mondja a disznó a malaczkoknak és belehempereg a sárba.«

Sokszor kutyát és macskát is alkalmaznak hasonlatoknál, a melyekről azt mondják, hogy egy háztól sem szabad hiányozniok. És tényleg minden házban, még a legszegényebben is van macska, a mely szent Mártának ajánlva, a leggőnoszabb csiny után sem lesz üldözve, vagy megbántva. A ki még hozzámeg-
öl egy macskát, arra hét évi földi bűnhődés, vagy hét évi tisztító tűz vár. A macska maga táplálkozik egér és patkányokkal. De a kutya? Magam láttam, hogy egy ilyen kiéhezett kutya, a lőtt foglyot a helyett, hogy gazdájának vitte volna, maga megzabálta azonnal. De a legnagyobb nyomor daczára mindenütt tartanak kutyát, különösen a kis polgároknál semhogy a kutyától meg kelljen válniok, inkább mindnyájan együtt éhen halnak. A szeretett macskára a következő közmondások járnak:

»Porázon vezetett macska nem fog egeret. A macskának nem szabad csöngetyűt a nyakára kötni. Ha a macska jön, el bujnak az egeret.«

A kutyára:

»Ha sok kutya egy csontért marakodik, a legjobb ha távol maradsz. Hívja a kutyát és készen tartja botját. Három kutya

kell egy nyájhoz és három kanonok egy káptalanhoz. A ki kutyákkal megy aludni, bolhákkal kel föl.»

A farkasokról is sok közmondás szól, mivel ezek nagy károkat okoznak a szegény népnek. Nagyon költői a nép nyelvén, a sötét esős éjjel: *Vucca di lupu, farkas torka.*

M. P.

Állataink a néplegendákban.

I.

A macska legendája.

A jóságos Istennek tudomására jutott, hogy a pokolban sok az ártatlanul elkárhozott lelkek száma. Elhatározta, hogy azokat kimentí az ördögök hatalma alól s azonnal elő is hívatta Szt.-Pétert, hogy egy hatalmas zsákot vegyen elő és kísérje őt a pokolba, ahonnan majd fölhozzák az ártatlanul szenvedő lelkeket. Péter engedelmekedett. Csakhamar előállott a hosszú zsákkal a mitűán megvizsgálták, hogy nincs-e rajta lyuk, elindultak a pokol felé.... Már messziről hallatszott a jajveszékelés, a szenvedő lelkek kínos vergődése. Mikor a jóságos Istent meglátták az elkárhozottak, szelid mosoly derűt fel arczukon s megnyugodtak.... Az Isten az ördögök incselkedésére ártatlanul kárhozatra jutott lelkeket egyenként kiválasztotta; Péter pedig szép rendben berakta a zsákba. Tele lett az szinűltűg; alig tudta bekötni. Különösen szere-száma se volt az asszonyoknak I ....

Azután szép csöndesen elindultak az ég felé. Rendre vitték a nagy zsákot, mert igen nehéz volt.... De egyszer csak azon veszi észre magát a jóságos Isten, hogy a zsák nagyon is könnyű; Péter is úgy találta. Kőrűlnéztek, megvizsgálják s rájönnek, hogy a fufangos ördög *egérré* változott s lyukakat rág a zsákba hogy a lelkeket visszacsábithassa sötét birodalmába. Mentek is azok seregestűl: már csak a zsák fenekén szedelgett egynehány; azok is mind vén matronák voltak. A jóságos Isten haragja lobban s keztűűjét ledobván, így szűlot: — Változz macskává s örök idűkig, pűstűtsd az egeret!

Úgy is történt ....

Ezűrt van oly nagy tiszteletben az oláh nép kőrűben a macska, melyet valóban az „*Isten keztűűjének*“ (manuse lui Domnezeu) nevez.

*

Még van egy változata e legendának; érdekesnek tartom azt is elmondani:

Noé, az Isten egyenes parancsára, a földön élő minden állatból egy párt fölvevűt a bűrkájába az özűnviz alkalmávái. A mikor a legvadabb hullámok hányták verettűk a bűrkát, azon

vette észre magát Noé ősapánk, hogy a víz hatalmas sugárban toltul a hajóba. Kétségbeesve fut a lyukhoz s ijedtében az ujjával dugta be azt, hogy megmentse a saját és a rábizott földi állatok életét....Amíg az ujjával kizárta a vizet, észreveszi, hogy ki csinálta a bajt. Az *egér* más helyen ismét lyukat rágcsál a bárka falán. Addig töpreng, hogy mitevő legyen, míg gonosz tervét az egér kivitte. A víz már ott tör be a barkedőbe....Noé gyors elhatározással segít a bajon: ujját állandó dugóul belevágja a lyukba s azonnal fut a másik lyukhoz s azt bedugja második ujjával....Az egér tovább infámiskodik; új lyukat rág. Noé levágja a második, majd harmadik ujját s talán egyetlen ujjá sem marad, ha az isten meg nem szánja s parancsolatának hű teljesítéseért meg nem menti a további öncsonkítástól. Ledöbja *keztijjét s macskává* változtatja, hogy pusztítsa az egeret. Azóta bujkál az egér földalatti lyukakban, rejtekekben s azóta les éjjel-nappal rá a macska, kegyetlenül seifalván, aki elébe kerül."

Mindkét változatát a Berettyó mentén jegyeztem föl, oláh előadás után. A magyar néplegendákban még eddig nem találtam nyomára.

II.

A bagoly legendája.

Az Isten, a teremtés után, földre szállott s minden élő lényét szent színe elébe rendelte, hogy kikérdezze őket sorsukról, állapotukról. Ember, állat elmondotta életkörülményeit s megelégedetten hálálkodott a Teremtőnek; egyedül a bagoly panaszkodott.

— Jóságos Teremtőm! — szólott a bagoly — amikor minket teremtettél, ekkép szólottál: éljeteK és szaporodjateK!...

Szaporodunk is, de csakhamar elpusztulunk, mert nincs miből élnünk. Éhezünk, sanyargunk; táplálékunkról nem gondoskodtál.

A bagoly beszédé.e nagy lett a felzúdulás az állatok körében. A nagy sokaságból apróbb, négy lábú állatok törtétek elő, madarak röpködtek az Isten körül s élesen kiabálta mindenik: hazudik, hazudik! Minket kegyetlenül pusztít; mahoinap hirmondónak sem marad belőlünk!....

Az Isten szeretettel csitítgatta apró teremtményeit: hagyjátok el, mindjárt elintézem az ügyét! És éjjel élő, minden márdártól gyűlölt bujdosóvá tette a hazug bagolyt, aki azóta kerüli a fényt, szeméit bántja a világosság s kegyetlenül üldözi minden szárnyas. Hazug, hazug! — kiáltja utána a kicsi ökörszem is....

Ez teljesen magyar eredetű legenda; nem akadtam magvára a velünk századok óta együtt élő oláh nép körében sehol. Eredeti magyar legendának tartom az alább közlöttet is, még pedig — amennyiben a Mária-kultusz lép vele előtérbe — katolicizmus

virágkorából eredőnek. Lehet az is, hogy csak bevándorolt a Szilágyságba, mint ahogy vándorol a nóta, mese — szelő szárnyán — faluról-falura, országból-országba, míg bejárja az egész világot. Különb, ahol följegyeztem, az egy nagy magyar közösség, erős, virágzó református egyházzal; az oláhok (g. kath.) és örmények (róm. kath.) újabban szerveztek itt egyházakat; de amennyiben a magyar református nép ajkairól hallotam a legendát s a másik két felekezet körében nem akadtam nyomára, azért sejtem, hogy a régi katolicizmus hagyománya.

III.

A béka legendája.

Szűz Mária, Krisztus urunk anyja, még a földön járt s búsán bolyongott a mezőn, amidőn egy sánta békával találkozott, aki szörnyen sírt, jajveszékelt. — Mi bajod van — szólott hozzá Mária, — hogy olyan nagyon jajgatsz?

— Jaj jaj! hogyné, hogyné jajgatnék, mikor olyan nagy szerencsétlenség ért! Hét gyermekem volt s a legkisebbik, egy ártatlan nyomorék, elveszett. Nem találom sehol; megreped a szívem érte!

— Szegény anya, szánlak; jó szivedért megáldalak. Oh, én is érzem a te bánatodat; látod nekem csak egy gyermekem volt, az is elveszett! Hiszem, hogy a te keserved azért nem kisebb, amiért neked hét van! Ne félj! nemes anyai szived soha sem fog elrohadni, ha meghalsz is: tested nem bomlik föl, nem szagosodik meg! Megszáradsz és holtad után is használni fogsz. . .

Hogy azután a béka holtá után miképp használt? — az ugyancsak a krasznai nép körében tudtam meg. A megszáradt békát a beteg sertés moslékába áztatják s azzal etetik. A nép hiszi, hogy ez biztos gyógyítószer a sertés betegségében.

Állatvédelem és állatvilág.

Követendő példa. Jó lenne, ha törvényhatóságaink követnék azt a példát, a melyet *Komáromvármegye* derék főispánja tartott szem előtt, midőn vármegyéjének valamennyi községéhez a következő felhívást intézte:

X. Község előljáróságának!

A gazdaembernek évről-évre küzdelmesebb az élete, mindig több-több ellenség leselkedik fáradságos munkájának gyümölcsére, erősen megapasztván annak mennyiségét és gyakran minőségét is. Ilyen ellenségek legtöbbször a rovarok világából ke-

rül ki, amelyek sokszor lehetlenné teszik egyik-másik gazdasági termény termesztését, vagy egész vidékeket fosztanak meg a gyümölcsstermelés áldásától.

Meg kell ragadni a gazdáknak minden lehetőséget arra, hogy a rovarpusztítás rettenetes csapását csökkentsék.

A rovarok elpusztításának fáradságos munkájában nagy segítségére van a gazdának a madárvilág; különösen az éneklő madarakat, kell, hogy a gazda, mint hasznos segítő társakat, a leggondosabb védelmébe vegye.

Felhivom azért a község előljáróságát, hogy mindent kövessen el arra, miszerint a tél beálltával élelemkeresés végett a község közelébe huzódó hasznos madarak szokásos elfogdosása megakadályoztassék.

Szükségesnek tartom, hogy a községben dobszó mellett figyelemzessék a lakosságot arra, miszerint a hasznos madarak elfogása az 1894. XII. t. cikk 95. §. a) pontja értelmében, 100 koronáig terjedhető pénzbírsággal büntetendő kihágást képez; és nagyon jönnek tartanám, ha az előljáróság a községi tanítókat felkérné, hogy tanulóknak a madárfogás vétségét megmagyarázzák.

Tudatom az előljárósággal, hogy ez alkalommal megkerestem a m. kir. kerületi csendőrparancsnokságot, kérvén, hogy a csendőrség, őrzései alkalmával terjeszsze ki figyelmét a hasznos madarak elfogdosásának megakadályozására. *Sárközy Aurél*, cs. és kir. kamarás, főispán, elnök.

A madarak életkora. Az állatok közül talán a madár a leghosszabb életű. A hattyu némelyek szerint, háromszáz esztendeig is él. Naumann német zoológus erre példát is említ. Ilyen nagy kort ér meg a sas és a keselyű. Egy keselyű, meiyet 1706-ban keritettek kézre, 1824-ben dögölt meg, tehát száztizennyolcz évig élt a fogságban. Naksonál, Laaland szigetén 1881. április 15-én egy királysast ejtettek, amelynek nyakán érczlánczczal odafüzött kis bádopalczkat s ebben czédulát találtak, dán nyelven irt következő följegyzéssel: »Elfogták és ismét szabadon bocsátották 1792-ben Andersen R. és C. Bölö a Faltern, Dánia.« A holló is igen hosszú életű, szájhagyomány szerint élél kétszáz-háromszáz évig is. A kanárimadár, amely nálunk egész szobai madárrá lett, itt élél tizennégy-tizenkilencz évig, de valódi hazájában, a Kanári szigeteken, sokkal tovább. A szabadban élöl madár sokkal tovább él, mint a fogságban levöl. Ez különösen azokra a madárfajokra áll, melyeknek a szabadban olyan életmódjuk van,

hogy a megfelelő legszükségesebb életföltételeket a fogságban egyáltalán nem, vagy csak fogyatékos mértékben adhatjuk meg nekik. Ilyenek például a fecskéfélék, továbbá kúszók rendébe tartozó madarak. Általában a rovarévók nehezebben élnek meg fogságban, mint a husevők és a magevők.

Postagalambok orvosi szolgálatra. Francia és amerikai orvosok újabban foglalkoznak azzal az ideával, hogy postagalambokat alkalmaznak a gyorsabb kiszolgálásra. A Berliner Tagblatt szerint a dolog nem új, mert már 60 év előtt egy nassaui orvos ily módon juttatta vidékről a városba az orvosi rendelvényeket, melyeket a galamb szárnya alá kötött kesztyűujjba tett. A galamb a gyógyszerész udvarán levő galambduczra röpillt és egy csengetyű jelezte megérkezését. A gyógyszerész gyorsan elkészítette az orvosságot s küldönczével a beteghez szállította.

Madarakat védő gyermekliga. Érdekes ligát alakított mostanában Oroszországban az állatvédő egyesület. A liga, a mely gyermekekből alakult Szent-Péterváron, céljául tűzte ki a madárkák ápolását és etetését, s különösen az ártalmatlan éneklő madarakkal való humánus bánásmód terjesztését. A liganak 15—16 esztendőes gyermekek lehetnek tagjai, belépésük előtt esküt kell tenniök, hogy a madarakat többé el nem fogdossák, fészkeiket a tojások elrablásával fel nem dulják s általában minden lehető módon gondoskodnak arról, hogy azok méltatlan bánátlomban ne részesüljenek. A liga vezetői jeles tanférflak s ezek ítélkeznek azok fölött, akik ígéretüket, illetve esküjüket megszegték. A bűnösöket megfosztják a liga tagjainak járó egyesületi jelvénytől és sapkától, vagy pedig kizárják az egyesületből. Lám! a méltatlan barbárnak csufolt Muszkaországban mily humanusan járnak el a madarakkal s ezzel szemben a mi gyermekeink, hogy pusztítják tüzzel, — vassal. Kísérje csak bárki figyelmével, hogy vásott flugyermekeink, ha mindjárt iskolás-gyermekek is, hogy mennek csoportosan ki az erdőre, mezőre és berkekbe — kora tavasztól késő nyárig, — s hogy rabolják ki ezrivel a tojásokat madárkáink fészkeiből. Tekintet nélkül hasznos vagy kártékony voltukra, többnyire a hasznos, rovarirtó éneklő-madarak tojásait szedik el legelőbb, mert ezeké közelíthető meg legkönnyebben; még a dalos fülemilét sem kiméli meg, sőt az ezideig szentnek tartott fecsketojást is elszedik, ami igazán haláttan!

Alvó állatok. Egy amerikai természetbuvár a newyorki ál-

latkertben becses megfigyeléseket tett az állatok, különösen a ragadozók alvásáról s összehasonlította ezekkel a szabadon élő állatok életmódját. Legkevesebb változást sem mutatnak az orosz-lán és tigris. Ezek a fogságban is mélyen és nyugodtan alusznak a legnagyobb láрма között s nappal is nyugodtan szenderegnek. Hasonlóképp jó alvó a medve is, bár nappal nem szeret úgy szundikálni, mint az orosz-lán és a tigris. Az amerikai medve előszeretettel buvik el éjjelre a ketreczében levő sziklák alá, bár néha a tetején kuporodik össze, körülfogva lábaival a ketrecz vasrácsait, úgy, hogy az ember ezt a helyzetüket nagyon kényelmetlennek képzei. A fekete medvék ellenben a fák ágai közé bujnak el éjsvakára. A jegesmedvék sajátja abban áll, hogy ketreczüknek egyik sarkát választják ki lakóhelyül s minden éjjel ide vonulnak vissza. Legérdekesebb a ideges állatok alvása, azaz az olyanoké, melyek a szabadban is nyugtalan életet folytatnak, mivel a vadászok vagy a ragadozó állatok folyton leselkednek rájuk. Ezek tényleg nagyon nyugtalanul alusznak, a legkisebb neszre is lölébrednek, sőt alvás közben is nyitva tartják egyik szemüket. A prairie-farkasok általában inkább csak szundikálnak, mint alusznak s időről-időre kinyitják szemeiket s szétnéznek, hogy minden rendben van-e. Fényképi felvételekkel is bizonyíthatták, hogy a farkas egyik szemét állandóan nyitva tartja. Legmélyebben alusznak az állatkertben az éjjeli ragadozók és azok az állatok, melyek nappal szoktak aludni. Már hajnalban behunyják szemeiket s néha egész napon oly mozdulatlanul vannak, mintha elaltatták volna őket.

A lópecsenye. Az *Egészség* uj számában olvassuk a következő érdekes apróságot a lóhusevésről:

Pflüger, német professzor, tekintettel arra a körülményre, hogy a lóhusevés Németországban folyvást nagyobb tért hódít, fiziológiai vizsgálatokat végzett egyedül csak lóhussal táplált kutyákon. A kísérletek arra a nem várt eredményre vezettek, hogy a kizárólagosan lóhussal táplált kutyák csakhamar bélhurutot kaptak, s mely a kísérletek folyamán később sem akart megszűnni, vagyis a kutyák sehogy sem szoktak hozzá a lóhús élvezetéhez. Ha Pflüger a zsirban aránylag szegény lóhushoz zsirt kevert, a kutyáknak nem lett bajuk; valamivel csekélyebb, de szintén jó hatású volt az is, ha a zsir helyett rizspépet keverték a lóhushoz. Pflüger kísérletei kiderítették, hogy az az anyag, amely a bélhurut előidézője, a lóhusból főzött levesbe is átmegy. Ha az

ily levest lepárolgatják és azután étherrel, vagy alkohóllal extrahálják, az így kivont anyag szintén ha:menést okozó tulajdonságu. Pflügernek sikerült az ilyen étheres kivonatban jecorint és lecithint kimutatni, s úgy sejtí, hogy a mérgező neurint is tartalmazza. A lóhusnak ezt a tápláló csatornára káros hatását csökkentendő, Pflüger néhány konyhareczeptet is közöl s ajánlja, hogy a lóhust kedvelői e recipék nyomán készíttessék el pecsenyéjüket. Mutatoul ide igtatunk néhányat: 1. A lóhusból pép készítendő, ökor vagy ürü szárított és megörölt vese-zsiradékkal összeelegyítendő (1 kg. lóhusra 25 gr. zsír) és rántással keverve mint haché elfogyasztandó. 2. A lóhust szeletekre vagdaljuk, vízben megfőzzük és (levesét nem használván) zsiros lével jeöntve elfogyasztjuk; italul az eledelhez bor, sör, thea vagy kávé szolgálhat. 3. A lóhusból pépet készítünk, s egy kilogramjára 100—200 gr. rizst és 25 gr. ökörvese-zsirt számítva, az egészet gőzön megfőzzük. 4. A lóhushoz bőségesen adunk zsirt (ökor vagy ürü vesezsiradékát) megsütjük és zsiros szósszal tálaljuk.

A mi jó magyar konyhánk aligha veszi fel szakácskönyvébe ezeket a német recepteket!

Igayonó krokodilusok. Amerikában nap-nap után fordul elő olyan esemény, mely nálunk valóságos szenzáció számba menne, a yankék pedig egész egykedvűen térnek napirende a legcsodálatosabb hírek hallatára is. Most azonban őket is konsternálta az a hír, a melyet egy chicagói lap közöl, hogy egy Jefferson Lee nevű farmer, kinek birtoka a St. Johns folyón fekszik, csolnakját két krokodilus által vontatja a folyón föl és le; ily móddal látogat el a városka hetivásárjaira, sőt a 6 angol mértföldnyire fekvő postaállomást is ilyképpen látogatja. Ennek az ótikus fogatnak a megvalósítása akkor érlelődött meg a vállalkozóban szellemü amerikaiban, midőn egy napon azt a megfigyelést tette, hogy az aligátorok a vizen fel és lefelé is egyforma sebességü tempóban haladnak, s már akkor elgondolta, hogy milyen pompás dolog lenne, ha az ő csolnakját a nagy esésü sebes folyón fölfelé ilyen erős állatok vontatnák. Ahogy gondolta úgy is tett. Egynehány fiatal állatot befogott, azokat megszelidítette s lassankint rászoktatta arra, hogy egy kis fadarabot kis pocso lyában keresztül-kasul vonszoljanak. Később egy gyepflószár segítségével kormányozta a már megszelidült s teljesen kifejlődött krokodilusokat, s mindjárt első nagyobb kirándulása pompásan sikerült. A szelidítés és betanítás aránylag elég könnyü szerrel történt, s Lee a fiatal vízi szörnyeket éheztetéssel szoktatta arra, hogy neki engedelmeskedjenek és komoly ellenállást azok nem is mutattak a betanításnál soha.